

Opgave 2 Politieke bedrijven

LHBTIQ+-tompoezen bij de HEMA, duurzaamheidsspotjes van de ASN Bank, Black Lives Matter-activisten in Nike-reclames: bedrijven nemen steeds vaker stelling in maatschappelijke kwesties.

Toen een American football-speler enkele jaren geleden als protest tegen racisme knielde tijdens het Amerikaanse volkslied, huurde Nike hem snel in voor hun nieuwe reclame.

Volgens sommigen kan het een goede zaak zijn dat bedrijven zich maatschappelijk en politiek uitspreken. Grote problemen in de wereld, zoals sociale onrechtvaardigheid en de klimaatcrisis, gaan voorbij de grenzen van landen en werelddelen. Daarom kunnen juist internationale bedrijven zulke problemen goed aankaarten.

Toch vindt politiek filosoof Rutger Claassen het ook gevaarlijk als grote bedrijven zich uitspreken over maatschappelijke en politieke problemen. Zulke bedrijven kunnen veel invloed op democratische samenlevingen uitoefenen, zonder daar verantwoordelijkheid voor te hoeven nemen.

Bedrijven doen nu alsof ze gelijk zijn aan gewone burgers. Maar volgens Claassen offeren burgers in een democratie hun eigenbelang vrijwillig op voor het algemeen belang, terwijl bedrijven vooral winst willen maken. Het standpunt van Claassen kan leiden tot de volgende stelling:

stelling 1

Bedrijven zouden zich niet over maatschappelijke kwesties moeten uitspreken.

Jean-Jacques Rousseau en Joseph Schumpeter hebben verschillende opvattingen over het algemeen belang.

3p 10 Leg uit wat volgens Rousseau de relatie is tussen de algemene wil en het algemeen belang.

Geef vervolgens Schumpeters kritiek op Rousseaus opvatting over het algemeen belang.

Beargumenteer tot slot of je het eens bent met stelling 1 en gebruik daarbij de opvatting van Rousseau **of** die van Schumpeter.

Op sociale media worden vaak heftige debatten gevoerd over maatschappelijke kwesties. Bedrijven als Nike laten zich in hun keuze om zich uit te spreken over maatschappelijke kwesties vaak beïnvloeden door de publieke opinie op sociale media. Als Nike zich laat leiden door de publieke opinie op sociale media, lijkt dit op democratie.

Rousseau is voorstander van directe democratie.

- 2p 11 Leg met het begrip 'natuurtoestand' uit dat volgens Rousseau directe democratie de juiste manier is om vrij te zijn.
Leg vervolgens met het begrip 'sociaal contract' uit dat er volgens Rousseau **geen** sprake is van directe democratie als Nike zich laat leiden door de publieke opinie op sociale media.

Grote internationale bedrijven zoals Nike zijn machtig en rijk en hebben veel invloed op samenlevingen. Als bedrijven zich mengen in maatschappelijke kwesties is niet altijd duidelijk welke regels en normen ze zouden moeten volgen: internationale handelsverdragen, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de normen van de bedrijven zelf of de persoonlijke opvattingen van de leidinggevenden.

Aan leidinggevenden van zes Nederlandse bedrijven die internationaal zakendoen, werd de vraag gesteld of je bijvoorbeeld nog een vestiging kunt openen in landen met de doodstraf, landen waar homorechten niet bestaan, of landen waar minderheden worden vervolgd.

In de filosofie wordt bij dergelijke kwesties het begrippenpaar 'universalisme en (cultuur)relativisme' gebruikt.

- 2p 12 Geef met het begrip 'universalisme' een argument **tegen** het openen van een vestiging in dergelijke landen.
Geef vervolgens met het begrip '(cultuur)relativisme' een argument **voor** het openen van een vestiging in dergelijke landen.

Aan diezelfde zes leidinggevendenden werd een denkbeeldige casus voorgelegd: stel dat een bedrijf een uitvinding doet die het plasticprobleem uit de wereld helpt. Moet het bedrijf die uitvinding niet gratis weggeven?

Leerlingen van vandaag werken later wellicht bij bedrijven die maatschappelijke invloed uitoefenen.

Filosoof Gert Biesta is kritisch over burgerschapsonderwijs. Volgens hem is vooral het 'politiek bestaan' van leerlingen belangrijk.

Neem de volgende stelling:

stelling 2

Het is goed om leerlingen tijdens burgerschapsonderwijs te laten nadenken over maatschappelijke invloed die ze later mogelijk via bedrijven uitoefenen.

- 2p **13** Geef met Biesta's begrip 'politiek bestaan' een argument **voor** stelling 2. Geef vervolgens vanuit een van Biesta's kritiepunten op burgerschapsonderwijs een argument **tegen** stelling 2.

Maatschappelijke invloed van bedrijven kan overgaan in politieke invloed. Grote techbedrijven als Google, Meta (voorheen Facebook) en Apple zijn zo rijk en machtig dat ze zelfs democratische verkiezingen kunnen beïnvloeden, zoals in het verleden al is gebeurd. De Europese Unie (EU) wil met nieuwe wetgeving de macht van de grote techbedrijven verkleinen. De grote techbedrijven proberen die nieuwe wetgeving vervolgens tegen te gaan door recordbedragen uit te geven aan politieke invloed in de EU. Volgens critici kopen deze bedrijven zo politieke invloed om hun eigen winst te vergroten. De critici vinden dit ondemocratisch en stellen dat je grote internationale bedrijven op deze manier kunt vergelijken met partijen die in staat zijn om de democratie in samenlevingen te ondermijnen. Hans Kelsen en George van den Bergh hebben verschillende opvattingen over hoe om te gaan met partijen die een bedreiging kunnen zijn voor de democratie.

- 3p **14** Geef Kelsens opvatting weer dat partijen in een democratie **niet** verboden mogen worden. Geef vervolgens Van den Berghs opvatting weer dat partijen in een democratie **wel** verboden mogen worden. Beargumenteer tot slot met een afweging van deze twee opvattingen of politieke invloed van grote internationale bedrijven volgens jou verboden moet worden.